

מאוצרות הפרשה

את פרעה זעתי שלח העז את מקנך בכדי להצילם ממכת הברד, והקשו המפרשים מפני מה במכת דבר, לא מצינו שהזהירם משה רבינו להכניס את הבהמות לבתים, ויש להבין החילוק ביניהם.

ויש לתרץ על פי מה שמוכח במדרש (ילקוט שמעוני) דבר מפני מה בא עליהם, לפי ששמו את ישראל רועי בהמות שלהם, לפיכך הביא עליהם דבר והרג כל מה שרעו ישראל. ברד מפני מה הביא עליהם, לפי ששמו את ישראל נוטעי גינות ופרדסים, לפיכך הביא עליהם ברד ושבר כל מה שנטעו ישראל.

ובכך מתבאר הכל להפליא, שכוונת משה רבינו הייתה שיבינו המצריים הטעם שלקו במכות אלו, ועל כן במכת הברד שטעם המכה הייתה לשבר את מה שנטעו ישראל, על כן צוה משה להכניס הבהמות לבתים בכדי שידעו שעיקר המכה היא לשבר את הנטיעות, שבהם השתעבדו בישראל. אולם במכת דבר שעיקרה היה להעניש את מצרים על ששמו את ישראל לרעות את בהמותיהם, ועל כן נגזר על בהמותיהם למות, על כן לא צוה משה להכניס הבהמות לבתים שעל ידי זה לא תתקיים עיקר המכה (זרע שמשון)

הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הנס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים (ט, כ) יש להעיר, וכי צריך להיות ירא שמים בשביל כך, והלא כבר ראו כמה וכמה פעמים שהמכות שהזהיר משה התקיימו בהם, וכי אדם לא בהול על ממונו, לחשוש אולי הפעם יעלה בידו, הרי לפחות לחוש צריך?! נראה לתרץ, הנה בחידושי הגר"ז ביאר הכתוב "ויהי ברד בכל ארץ מצרים על האדם ועל הבהמה..." למה פירטם הכתוב, הלא פשוט שברד שיוורד פוגע בעל מה שימצא?! אלא כך היתה הנבואה שאם יהיו בבית לא ירד עליהם הברד ולא יזיקם. עיי"ש. לפי זה נמצא שמה שהבית הציל מהברד אין זה בגלל שגג הבית היה מסתור מהברד, אלא כיון שנאמר שבבית לא היה ברד לא היה כלל ברד על מקום זה! על בתים לא ירד ברד!

עתה נסביר הכל להפליא – הרי יש להבין איך יכלו המצרים לכנוס את כל צאנם ורכושם תחת בתם, איך זה אפשרי?! ובוודאי באותם ימים אחרי אזהרת משה על הברד, איך יכלו לבנות בזמן כה קצר הרבה רפתות ובתים להגנה מפני הברד? אלא למבואר יכלו לעשות זאת בקלות, הרי מספיק אם יבנו מבנה שבהלכה יש לו שם "בית" על ידי דיני לבד, גוד אחית ושאר הלכות. דבר כזה יתכן לעשות במהירות ובנקל. עכשיו מובן היטב שהמצרים לא האמינו כי בית כזה המפולש מכל צדדיו יוכל להגן עליהם מהברד... רק הירא את ה' האמין שהדבר יתכן. (הגאון רבי שמעון משה דיסקין זצ"ל, "אהל יהושע – משאת המלך")

ויאמר אלהים חטאתי הפעם ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים (ט, כז) פרעה אומר במכת ברד: "חטאתי הפעם, ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים", ואחר כך מובא "ויוסף לחטוא ויכבד לבו", איך זה יכול להיות הרי פרעה כבר הבין שה' הוא הצדיק?! אלא אדם שדוחה את יצרו ואינו מבטלו, אף שלפי שעה התגבר עליו, אין זה אלא כדוחק קפיץ, אשר כמה שידחוק יותר יתנגד הקפיץ יותר ויותר וישגי מטרה הפוכה.

פרעה לא חזר בתשובה, רק דחק את יצרו לזמן והודה על האמת, לפיכך חזרה אליו רשעותו ביתר עוז וברוב עקשנותו הכביד לבו. (מכתב מאלהו)

ושרץ היאור צפרדעים וגו' (ז, כח)

יש לדקדק למה נזכר דשרץ היאור צפרדעים, והלא עיקר המכה הוא שבאו בביתך ובכל המקומות, ומאי נפק"מ מהיכן באו אם מהיאור או ממקום אחר. וכמו דבמכת ערוב לא נאמר מהיכן בא הערוב.

ויש לומר דהנה בגמ' בפסחים דף נ"ג איתא דחנניא מישאל ועזריה מסרו נפשם על קידוש ה' ונכנסו לתוך כבשן האש, שדנו ק"ו בעצמן מהצפרדעים דנכנסו לתנוריהם בעודם רותחים, מדסמך תנוריק למשארותיק, ואימתי משארות מצויות אצל התנור בשעה שהתנור חם. הרי מבואר דמה שהצפרדעים נכנסו לתוך התנורים היה בזה מסירות נפש. והנה בגמ' בחגיגה איתא דסלמנדרא כיון שהיא תולדת האש אין אש שולטת בה. מעתה י"ל דלכן הדגישה התורה שהצפרדעים שרצו מן היאור, לאפוקי שאינם תולדת אש, ואז אין אש שולטת בהם, ומשו"ה בכניסתן לתנור הוא מסירות נפש.

ויאמר ה' אל משה אמור אל אהרן נטה את מטך והך את עפר הארץ (ח, יב) וכתב רש"י: "לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה, לפי שהגן עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול לכן לקה ע"י אהרן". והנה אם נתבונן בענין זה, מה הועיל לו העפר, הרי מיד למחרת נודע הדבר כמו שאמר משה "אכן נודע הדבר" ומיד "וישמע פרעה את הדבר הזה ויבקש להרוג משה ויברח משה מפני פרעה" (בטו) א"כ לבסוף לא היתה למשה הצלה במה שטמן את המצרי בחול, ומדוע חייב בהכרת הטוב? אלא יש ללמוד מכאן שגם הרגשה טובה של יום אחד בהיותו מדמה לעצמו שניצל מחרב פרעה על ידי הטמנת המצרי בחול – גם על הרגשה מועטת זו נתחייב משה רבינו בהכרת הטוב לעפר אשר במצרים. ועל אחת כמה וכמה שאנחנו מחויבים בהכרת הטוב על מעשה הטובה של ממש, ובויתר אם הטובה זו נמשכת שנים רבות כמו הטובה של הורים לבניהם שהחויבו גדול מאוד.

אחד השופטים בערכאות פגש פעם את המשגיח הגה"צ רבי מאיר חדש זצ"ל, וציטט בפניו את דברי הגמ' בכתובות ק"ה: המספרת כמה עובדות על בעלי דין שהיטיבו בדברים קטנים לדיינים שלהם (כמו אדם שהפריח נוצה מעל בגדי הדיין), ומשום כך סירבו הדיינים לדון אותם. ושאל השופט וכי בשביל הנאות קטנות כאלו להיפסל מלדון?! איך זה שאנשים גדולים כל כך לא יכלו להתעלות מעל החישובים הקטנים האלו של טובת הנאה. השיב לו המשגיח "אילו בעל דין היה מוכנים לך במעטפה מיליון דולר, האם היית מרגיש את עצמך נוגע בדבר?" השיב הלה "בוודאי". המשיך ואמר "דע לך שאצל גדולי ישראל גם ההנאה הקטנה ביותר מחייבת אותם להכיר טובה למי שעושה להם את ההנאה הזו. נמצא שהלוקח שוחד כל שהו אינו יכול להיכשל בו, שהרי אם יתחשב בשוחד ישל בסילוף הדין, ואם לא יתחשב בשוחד ישל בחוסר הכרת הטוב שגם היא שחיתות". (משולחן גבוה)

ועתה שלח העז את מקנך ואת כל אשר לך בשדה כל האדם והבהמה אשר ימצא בשדה ולא יאסף הביתה וירד עליהם הברד ומתו (ט, יט) במכת ברד מצינו שמשוה רבינו הזהיר

רחמנות בגויים – אל תאמין!

ויאמר משה לא נכון לששון פן פי תועבת מצרים נזבח לה' אלהינו הן נזבח את תועבת מצרים וְלֹא יִסְקְלוּנוּ (ח', כ"ב) הנה מבואר, כי המצרים בחרו להם את ה'טלה' כאלוה. וכאן, שומה עלינו לנסות להבין: מדוע בחרו המצרים דוק את החיה הזו כאלוה? מדוע לא בחרו בכל חיה אחרת? בפרט נוכח העובדה, שה'טלה' אינו מהווה דוגמה לבעל חיים עוצמתי המעורר השראה או תחושת בטחון, אלא דוקא להיפך... לכאורה, מתאים היה שיבחרו להם לאלוה באריה או בשור הידועים בכוחם הרב, אולם מדוע דוקא ב'טלה'?

על שאלה זו משיב המגיד מדובנא, כי המצרים ביקשו להציג את עצמם כ'יפי נפש' ובעלי מידות מתוקנות, ולפיכך הם בחרו ב'טלה' כאלוה, כביכול בכדי לרומם את קרנו של החלש, ולהתחבר עם בעל חיים מסכן וחסר הגנה כמו ה'טלה'. כלומר, הם בחרו ב'טלה' דוקא בשל חולשתו! אלא שמעתה, לכאורה יש להתפלל: כיצד יתכן שאומה 'רחמנית' כל כך, אשר חרטה על דגלה את ערך הרחמים והדאגה לחלש, הגיעה לכדי שפלות כה נוראה של אכזריות תהומית, כפי שמוצאים אנו בתיאור השעבוד הנורא ששעבדו את בני ישראל, שעבוד שכלל חטיפת ילדים מחיק הוריהם והשלכתם היאורה או קביעתם בין אבני הבנין?

את התשובה נבין על פי המעשה הבא: ביום מן הימים, ישבו ה'סבא' מסלבודקה, הגאון רבי אברהם קלמנוביץ ראש ישיבת 'מיר' בארצות הברית, והגאון רבי אייזיק שר מסלבודקה, כשסביבם כמה וכמה בחורים, ושוחחו ביניהם אודות השאלה האם על היהודים ללמוד דבר מה מהגויים. בין הבחורים שנוכחו במקום, היה אחד אשר מקום מגוריו היה בברלין, והוא התערב בשיחה והביע דעתו, כי בודאי יש ללמוד מהגויים את הדברים הטובים שניתן למצוא בהם, כמו למשל דרכי הנימוס המקובלות בחברה של ברלין.

כתגובה לדברים, פתח ה'סבא' בדברים אודות מעלת קדושת ישראל, תוך שהוא מבהיר נחרצות כי ליהודים אין ללמוד מאומה מהנכרים. הדברים הנחרצים השפיעו על מרבית הנוכחים, אולם לא על אותו בחור ברלינאי, אשר בצאתו מהחדר אמר לחבריו כי אמנם מכיר הוא במעלת קדושת ישראל, אולם עדיין עומד הוא בשלו כי ניתן ללמוד רבות מנימוסיהם של בני ברלין.

שנים חלפו מאז אותה שיחה. אחד הבחורים, אשר שמע את דבריו של החור ברלינאי, הגיע בינתיים לארצות הברית וצמח להיות אחד מראשי הישיבות החשובים ביבשת. באחד הבקרים, בטרם נכנס אותו ראש ישיבה למסור את שיעורו בפני תלמידיו, ניגש אליו יהודי בלתי מוכר, ואמר בשקט כי דבר לו אליו, והוא מאד יעריך אם הרב יפנה בעבורו מספר רגעים.

ניכר היה שהשיחה חשובה מאד לאותו יהודי, ולפיכך נענה ראש הישיבה מיד. הוא נכנס עמו לחדרו שבישיבה, וכאן ציפתה לו הפתעה: הזר שאלו האם הוא זוכרו מתקופת לימודם המשותף בישיבת סלבודקה, ומשנענע ראש הישיבה בראשו לשלילה, הציג את עצמו כאותו בחור ברלינאי שערער על דבריו של ה'סבא' ביחס למעלת קדושת ישראל ולנימוסיהם של בני ברלין.

לאחר מכן, פשט האורח את מעילו, וראש הישיבה הבחין כי הינו קטוע יד. "את זאת עשו לי אנשי ברלין המנומסים, אשר התעללו בי קשות, בעוד חבריהם עומדים וצוחקים לנוכח זעקות הכאב שלי! אני כבר הפנמתי את המסר... הבנתי מה ערכם של נימוסי ברלין. בדיוק כפי שאמר הסבא: 'ראשית גויים עמלק, ואחריתם עדי אובד'. הגויים לעיתים עשויים להיראות מנומסים, ראש לעמים, אולם אחריתם עדי אובד, כאשר בודקים את הדברים היטב, מתברר שאין בהם מאומה מלבד אבדון!"

לשמע הדברים, נענה ראש הישיבה והוסיף על דבריו של האיש באמרו: "שנים רבות לפני השואה הנוראה, ביקר הגאון רבי משה מרדכי אפשטיין בברלין, וראה גרמני המלטף ומנשק את כלבו. בראותו זאת אמר לתלמידיו: נאמר בפסוק 'זובחי אדם עגלים ישקון'. משמעות הדברים הינה, כי אלו שמנשקים את העגלים והכלבים אינם עושים זאת מתוך רחמים או אהבה כלפי בעלי החיים, וההוכחה לכך הינה, שכן אותם אנשים עתידים ברבות הימים להיות 'זובחי אדם'! הדברים לא היו מובנים בשעתם, אולם במרוצת השנים התבררה משמעותם המצמררת. אותם גרמנים אשר נראו רחמנים כלפי בעלי החיים, זבחו מליוני יהודים באכזריות שאין לה אח ורע!"

הרי לנו, כי לעיתים – נראים הגויים כרחמנים או בעלי מידות מתוקנות, אולם כאשר נוגעים הדברים ליהודים – יוצא מתוככי נפשם של הגויים כל הרוע הטמון, ואז ניתן להווכח כי המידות המתוקנות אינן מהוות את טבען ואינן מושרשות בהם, שאילו כן הם היו נוהגים על פיהן תמיד ביחס לכל אדם באשר הוא.

ומכאן, תשובה לשאלתנו, על פי דרכו של המגיד מדובנא שהיה מבאר כך: הן אמנם ביקשו המצרים להציג את עצמם כרחמנים ו'יפי נפש', אולם לאמיתו של דבר – לא היה בהם מיניה ואף לא מקצתיה... משום שמידות נאצלות שאינן נגזרות מכח הקדושה – הינן חסרות משמעות, חסרות קיום, וברגע האמת תפורצנה כל המידות המגוננות המסתתרות מאחריהן! ('ללמדך' מאוצרותיו של הרב מרדכי פרוינדליך זצ"ל)

פינת ההלכה

שכח לברך ברכת המזון והתפלל ערבית במוצאי שבת

שאלה: יהודי שהה עם אשתו בבית החולים בשבת והספיק לאכול סעודה שניה (לא סעודה שלישית) סמוך לשקיעת החמה, לאחר מכן שמע שיש מנין בבית החולים לערבית של מוצאי שבת והצטרף למנין כי לא היה לו מנין אחר. לאחר ערבית נזכר שעדיין לא בירך ברהמ"ז והשאלה היא האם יזכיר רצה לאחר שאמר אתה חוננתנו. אך מאידך אם לא יזכיר יש צד שחייב לחזור כי זו ברהמ"ז של סעודה שניה?

תשובה: הגרמ"מ לובין שליט"א כתב דנראה שלכתחילה צריך להזכיר רצה בברכת המזון של סעודה שניה. דכיון שיש צד שהזכרת רצה מעכבת. דהיינו לפי שיטת הגהות מימוני ואורחות חיים שהולכים לפי זמן אכילת הסעודה וכיון שאם לא יזכיר רצה לפי שיטתם לא יצא ידי חובה ברכת המזון. לכן נראה שלכתחילה יש להורות שיזכיר רצה אפילו שכבר הזכיר הבדלה בתפילה ועושה תרתי דסתרי. דמ"מ כיון שהזכרת רצה מעכבת. לכן לכתחילה יזכיר רצה בברכת המזון. משום שתרת דסתרי אינו מעכב בדיעבד. ומה שכתב רעק"א שאם נזכר אחר שהבדיל לא יחזור. איירי רק בציוור שבדיעבד שכח להזכיר רצה לכן כתב שלא יחזור. אבל לכתחילה נראה שצריך להזכיר רצה בברכת המזון עכ"ד. אכן הגרמ"ש קליין שליט"א הורה שאם אכל סעודה שניה של ברכת המזון סמוך לשקיעה והתפלל ערבית לפני ברכת המזון שלא יזכיר רצה בברכת המזון משום דהוי תרתי דבתרי. ובדיעבד יש לסמוך על שיטת הרא"ש דכיון שמברך בלילה אינו חייב להזכיר רצה. (עיטורי מרדכי)

מה אי אפשר לפרוש באם לא להטמיץ מיאם?

תשובה לחידה: הדקנים שנשמטו ממשוה ואחרן כשהלכו לפרעה לא נגשו להר סיני (ה, א וברשי"י). תשובה לחידה השבועית: השם שלך.

חידה שבועית

מזל טוב

מרכז העיר: משפחות אנסבך – האזור להולדת הבן הנכד משפחת אבא שאול להולדת הבת משפחת שטסמן להולדת הבת
גני הדר-עמישב: משפחת גולדברג לנשואי הבת משפחת אינגבר לאירוסיה הבת משפחות שילה – בא גד להולדת הבן הנכד הנין משפחת סובר לנשואי הבן משפחת זוארץ לאירוסיה הבת

הודעות לשמחות ניתן לשלוח עד יום שני בפקס: 037608833 או למייל a7608833@gmail.com

היחידה לתרבות חרדית
מינהל שירותי קהילה

